

Українська бібліотечна асоціація

Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

Наукова бібліотека Національного педагогічного університету
ім. М. П. Драгоманова

Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія»

Бруй О., Савенкова Л., Чуканова С.

ПРОФІЛЬ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ БІБЛІОТЕКАРІВ З АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Рекомендації

Київ

2019

УДК 023.4:[001:378:174.7](07)

Б89

Автори: Оксана Бруй, Людмила Савенкова, Світлана Чуканова

За участі: Ольга Ляху, Олена Мурашко

Рецензент: Ольга Гужва

Профіль компетентностей бібліотекарів з академічної доброчесності [Електронний ресурс] : рекомендації / О. Бруй, Л. Савенкова, С. Чуканова; за участі: О. Ляху, О. Мурашко; рецензент: О. Гужва; Українська бібліотечна асоціація, Науково-технічна бібліотека ім. Г. І. Денисенка Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського», Наукова бібліотека Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова, Наукова бібліотека Національного університету «Києво-Могилянська академія». – Київ : Українська бібліотечна асоціація, 2019. – Онлайновий ресурс. – 16 с.

ISBN 978-966-977740-5-7

У рекомендаціях представлено компетентності, які необхідно розвивати бібліотекарям для активної участі у процесі формування культури академічної доброчесності, а також здійснення інформаційної підтримки з питань академічної доброчесності передусім університетської спільноти.

Рекомендації розроблено та обговорено робочою групою фахівців бібліотек закладів вищої освіти в межах проекту Української бібліотечної асоціації «Культура академічної доброчесності: роль бібліотек».

Затверджено Президією Української бібліотечної асоціації, протокол № 2 від 22.03.2019 р.

Ліцензія Creative Commons «Attribution-ShareAlike»
(«Атрибуція — На тих самих умовах») 4.0 Всесвітня.

ВСТУП

Академічна доброчесність є одним із пріоритетів сучасної української освіти та науки. Від обізнаності та компетентності фахівців, котрі розвивають та просувають принципи академічної доброчесності серед учасників освітнього та наукового процесів, значною мірою залежить успіх розбудови доброчесної академічної спільноти в Україні. Насамперед йдеться про працівників інформаційно-бібліотечної сфери, які не просто надають консультації студентам, викладачам, науковцям щодо пошуку та використання зовнішніх інформаційних ресурсів, створення та просування власних, а й розширюють та зміцнюють вплив академічної доброчесності в освітньому й науковому середовищі.

Для цього бібліотекарі мають не лише орієнтуватися в питаннях академічної доброчесності, а й мати глибоке розуміння освітнього та наукового процесів і володіти відповідними знаннями та вміннями. Цей документ має рекомендаційний характер та покликаний орієнтувати фахівців інформаційної, бібліотечної та архівної справи на самоосвіту та розвиток необхідних компетентностей з питань академічної доброчесності.

ВИЗНАЧЕННЯ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ

Академічна доброчесність – це сукупність етичних принципів та визначених правил, якими мають керуватися учасники освітнього процесу під час навчання, викладання та здійснення наукової (творчої) діяльності з метою забезпечення довіри до результатів навчання та/або наукових (творчих) досягнень¹.

Академічна доброчесність визначається як політика навчального закладу, що регулює його кодекс честі, правила, статут і передбачає дотримання суворих вимог, боротьбу зі списуванням, плагіатом та корупцією у академічному середовищі².

¹Про освіту: проект Закону Кабінету Міністрів України. Документ не було опубліковано. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141 (дата звернення 13.10.2016)

²Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ [Електронний ресурс] : методичні поради / автори-укладачі: Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – 39 с. – Метод доступу: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_2_12_red3.pdf

Академічна доброчесність – усвідомлення культури поведінки в академічному середовищі та вміння чесно діяти у ньому відповідно до встановлених етичних норм та поважати наукові здобутки колег³.

Це поняття є всеохоплюючим і включає в себе, зокрема такі аспекти: інформаційну грамотність, надійність інформаційних джерел, культуру інформаційного пошуку; боротьбу з плагіатом, правильність посилань та цитувань; правильність оформлення наукових робіт, зокрема джерел; академічну етику користувачів; дотримання авторського права у створенні, поширенні та використанні академічних творів тощо.

Варто зауважити, що основними принципами академічної доброчесності є повага та відповідальність. Особливо слід звернути увагу на розвиток таких чеснот у науковців в епоху Інтернету, як: чесність, довіра, справедливість, повага, відповідальність⁴.

РОЛІ БІБЛІОТЕКИ

Участь бібліотек у популяризації та впровадженні принципів академічної доброчесності, зазвичай здійснюється у межах інформаційної підтримки освіти та досліджень університету в наступних напрямках:

- ✓ Викладання окремих тем навчального курсу з основ академічного письма;
- ✓ Освітні заходи (надання рекомендацій, консультацій і тренінгів з питань академічної доброчесності);
- ✓ Надання доступу до систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості;
- ✓ Підтримка та супровід репозитарію відкритого доступу;
- ✓ Проведення дискусій щодо академічної доброчесності;
- ✓ Популяризація академічної доброчесності;
- ✓ Проведення досліджень з питань академічної доброчесності.

³ Lofstrom E., Furnari M., Shephard K. Who teaches academic integrity and how do they teach it? // Higher Education. 2015. № 69. P. 435 - 448.

⁴ Manly T. S., Leonard L. N. K., Riemenschneider C. K. Academic integrity in the information age: virtues of respect and responsibility // Journal of Business Ethics. 2015. № 127. С. 579 – 590.

Викладання окремих тем навчального курсу з основ академічного письма

Викладання бібліотечними фахівцями в межах загального університетського курсу чи окремих навчальних модулів з основ академічного письма наступних тем:

- ✓ Джерела наукової та освітньої інформації й інформаційний пошук;
- ✓ Інтелектуальна власність у науковому дослідженні;
- ✓ Оформлення наукових робіт.

Освітні заходи

- ✓ Створення та поширення рекомендацій з питань академічної доброчесності для різних категорій учасників освітнього та наукового процесів;
- ✓ Надання консультацій з питань академічної доброчесності;
- ✓ Проведення освітніх заходів (семінарів, тренінгів, майстер-класів тощо).

Надання доступу до систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості

- ✓ Надання безперешкодного доступу до програмного забезпечення перевірки наукових текстів на наявність текстових збігів / ідентичності / схожості, встановленого на комп'ютерах бібліотеки та, за необхідності, консультування щодо його використання.
- ✓ Надання безперешкодного доступу з комп'ютерів бібліотеки до онлайн-сервісів перевірки наукових текстів на наявність текстових збігів / ідентичності / схожості та, за необхідності, консультування щодо його використання.

Підтримка та супровід репозитарію відкритого доступу

- ✓ Популяризація відкритого доступу до академічних матеріалів, збирання, обробка, опис метаданих, розміщення і розповсюдження цих матеріалів.
- ✓ Надання консультацій із самоархівування робіт авторами.

Проведення дискусій щодо академічної доброчесності

- ✓ Проведення дискусій з широкого кола питань, пов'язаних з академічною доброчесністю, серед членів академічної спільноти (студентів, викладачів, наукових працівників, представників адміністрації).

Популяризація академічної доброчесності

- ✓ Поширення серед членів академічної спільноти флаєрів, листівок, плакатів, буклетів тощо, які розкривають питання щодо порушення / дотримання академічної доброчесності.
- ✓ Поширення серед членів академічної спільноти відеоматеріалів, які розкривають питання щодо порушення / дотримання академічної доброчесності.
- ✓ Створення та підтримка тематично пов'язаних з академічною доброчесністю спеціалізованих інтернет-ресурсів та профілів у соціальних мережах (сторінок, груп, тощо).
- ✓ Проведення спеціальних акцій та кампаній з популяризації академічної доброчесності (інсталяції, виставки, флешмоби, квести тощо).

Проведення досліджень з питань академічної доброчесності

- ✓ Проведення опитувань, анкетувань, інтерв'ю тощо членів академічної спільноти з питань академічної доброчесності.
- ✓ Складання аналітичних звітів, довідок тощо на основі аналізу опитувань, анкетувань, інтерв'ю тощо членів академічної спільноти з питань академічної доброчесності.
- ✓ Поширення результатів досліджень з питань академічної доброчесності на широкий загал.

КОМПЕТЕНТНОСТІ БІБЛІОТЕКАРІВ

Щоб виконувати вищезазначені ролі працівникам бібліотечно-інформаційних установ необхідно мати певні сформовані професійні компетентності: розуміння, знання та уміння.

Викладання окремих тем навчального курсу з основ академічного письма

Розуміння:

- ✓ Основ та принципів наукової комунікації;
- ✓ Принципів, методів і засобів організації освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Взаємодії учасників освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Актуальних тенденцій розвитку руху академічної доброчесності в Україні та світі;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу всіх складових та учасників наукової та освітньої комунікації у процесі формування та розвитку доброчесного академічного середовища;
- ✓ Особливостей процесу академічного видання;
- ✓ Принципів формування та дії наукометричних показників та інструментів;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу учасників процесу наукової комунікації щодо дотримання / порушення принципів академічної доброчесності в наукометричних показниках;
- ✓ Впливу відкритого доступу на формування та поширення культури академічної доброчесності.

Знання:

- ✓ Загальних принципів та основ академічної доброчесності;
- ✓ Авторитетних вітчизняних та міжнародних інформаційних наукових та освітніх джерел;
- ✓ Загальних методів та засобів інформаційного пошуку;

- ✓ Особливостей пошуку в бібліотечних каталогах;
- ✓ Особливостей пошуку в конкретних вітчизняних та міжнародних базах даних авторитетних інформаційних наукових та освітніх джерел;
- ✓ Основ інтелектуальної власності, зокрема авторського права;
- ✓ Особливостей інтелектуальної власності, зокрема авторського права, в науковому дослідженні (український та міжнародний контекст);
- ✓ Принципів, правил та особливостей відкритого доступу;
- ✓ Вимог та правил оформлення наукових та освітніх робіт (український та міжнародний контекст);
- ✓ Стандартів та правил посилань і цитувань в наукових та освітніх роботах (український та міжнародний контекст);
- ✓ Стандартів та правил бібліографічного опису (український та міжнародний контекст);
- ✓ Основ наукометрії та бібліометрії;
- ✓ Методик викладання навчального матеріалу для визначених категорій слухачів.

Уміння:

- ✓ Доступно викладати навчальний матеріал;
- ✓ Організувати практичні заняття;
- ✓ Контролювати рівень знань та вмінь визначених категорій слухачів.

Освітні заходи

Розуміння:

- ✓ Основ та принципів наукової комунікації;
- ✓ Принципів, методів та засобів організації освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Взаємодії учасників освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Актуальних тенденцій розвитку руху академічної доброчесності в Україні та світі;

- ✓ Взаємодії та взаємного впливу всіх складових та учасників наукової та освітньої комунікації у процесі формування та розвитку добросовісного академічного середовища;
- ✓ Особливостей процесу академічного видання;
- ✓ Принципів формування та дії наукометричних показників та інструментів;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу учасників процесу наукової комунікації щодо дотримання / порушення принципів академічної добросовісності в наукометричних показниках;
- ✓ Впливу відкритого доступу на формування та поширення культури академічної добросовісності.

Знання:

- ✓ Загальних принципів та основ академічної добросовісності;
- ✓ Авторитетних вітчизняних та міжнародних інформаційних наукових та освітніх джерел;
- ✓ Загальних методів та засобів інформаційного пошуку;
- ✓ Особливостей пошуку в бібліотечних каталогах;
- ✓ Особливостей пошуку в конкретних вітчизняних та міжнародних базах даних авторитетних інформаційних наукових та освітніх джерел;
- ✓ Основ інтелектуальної власності, зокрема авторського права;
- ✓ Особливостей інтелектуальної власності, зокрема авторського права, в науковому дослідженні (український та міжнародний контекст);
- ✓ Принципів, правил та особливостей відкритого доступу;
- ✓ Вимог та правил оформлення наукових та освітніх робіт (український та міжнародний контекст);
- ✓ Стандартів та правил посилань і цитувань в наукових та освітніх роботах (український та міжнародний контекст);
- ✓ Стандартів та правил бібліографічного опису (український та міжнародний контекст);

- ✓ Основ наукометрії та бібліометрії;
- ✓ Методик викладання навчального матеріалу для визначених категорій слухачів.

Уміння:

- ✓ Взаємодіяти з різними категоріями користувачів (студентами, викладачами, науковими працівниками) щодо питань, пов'язаних з академічною доброчесністю;
- ✓ Організовувати та здійснювати консультування різних категорій користувачів щодо питань, пов'язаних з академічною доброчесністю;
- ✓ Організовувати та проводити семінари, круглі столи, майстер-класи тощо щодо питань, пов'язаних з академічною доброчесністю;
- ✓ Доступно викладати матеріал з питань, пов'язаних з академічною доброчесністю.

Надання доступу до систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості

Розуміння:

- ✓ Механізмів перевірки текстів на виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості;
- ✓ Переваг та недоліків різних систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості, доступних у бібліотеці.

Знання:

- ✓ Систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості (програмного забезпечення, інтернет-платформ та сервісів) комерційних, відкритого коду та вільно доступних в мережі Інтернет;
- ✓ Принципів та особливостей роботи систем виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості, доступних у бібліотеці.

Уміння:

- ✓ Користуватись системами виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості, доступними у бібліотеці;

- ✓ Аналізувати результати перевірок академічних текстів, наданих системами виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості;
- ✓ Надавати консультації різним категоріям користувачів з користування системами виявлення текстових збігів / ідентичності / схожості, доступними у бібліотеці.

Підтримка та супровід репозитарію відкритого доступу

Розуміння:

- ✓ Сучасних тенденцій та питань відкритого доступу і наукової комунікації;
- ✓ Впливу відкритого доступу на формування та поширення культури академічної доброчесності;
- ✓ Положень авторського права і ліцензування, пов'язаних з академічним контентом;
- ✓ Процесів роботи з даними та практик збереження і поширення академічного контенту.

Знання:

- ✓ Правил, процедур і вимог відкритого доступу;
- ✓ Програмного забезпечення для управління репозитарієм;
- ✓ Стандартів метаданих, пошукових інструментів;
- ✓ Форматів даних, розроблення баз даних, управління даними, засобів маніпулювання даними⁵;
- ✓ Положень авторського права і ліцензування, пов'язаних з академічним контентом, зокрема ліцензій Creative Commons.

Уміння:

- ✓ Управляти платформою репозитарію і оновленням програмного забезпечення⁵;

⁵ Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу [Електронний ресурс] / Паскаль Каларко, Кетлін Ширер, Бірджит Шмідт, Домінік Тейт ; пер. укр. Тетяна Жесткова, Оксана Бруй. – 2016. – Метод доступу: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/17103>

- ✓ Працювати з дослідниками щодо розміщення, збереження та поширення академічного контенту через репозитарії;
- ✓ Взаємодіяти з видавництвами та іншими власниками авторських прав з питань політики архівування.

Проведення дискусій щодо академічної доброчесності

Розуміння:

- ✓ Основ та принципів наукової комунікації;
- ✓ Принципів, методів та засобів організації освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Взаємодії учасників освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Актуальних тенденцій розвитку руху академічної доброчесності в Україні та світі;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу всіх складових та учасників наукової та освітньої комунікації у процесі формування та розвитку доброчесного академічного середовища.

Знання:

- ✓ Загальних принципів та основ академічної доброчесності;
- ✓ Основних обов'язкових елементів культури академічної доброчесності в академічній спільноті (кодексів честі різних закладів освіти, як українських, так і закордонних);
- ✓ Різновидів та особливостей академічно нечесної поведінки;
- ✓ Особливостей та засобів боротьби і попередження нечесності в академічній спільноті.

Уміння:

- ✓ Аргументовано викладати позицію щодо питань, пов'язаних з академічною доброчесністю;
- ✓ Організувати дискусії щодо питань, пов'язаних з академічною доброчесністю;

- ✓ Бути модератором дискусії: взаємодіяти з аудиторією, спонукати учасників до дискусії.

Популяризація академічної доброчесності

Розуміння:

- ✓ Основ та принципів наукової комунікації;
- ✓ Взаємодії учасників освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Актуальних тенденцій розвитку руху академічної доброчесності в Україні та світі;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу всіх складових та учасників наукової та освітньої комунікації у процесі формування та розвитку доброчесного академічного середовища;
- ✓ Принципів та засобів функціонування популярних соціальних мереж;
- ✓ Принципів взаємодії учасників створення та проведення спеціальних акцій та кампаній з популяризації академічної доброчесності (інсталяції, виставки, флешмоби, квести тощо).

Знання:

- ✓ Загальних принципів, основ та елементів академічної доброчесності та недоброчесності;
- ✓ Спеціальних правил, регламентів, інструментів тощо, які сприяють дотриманню академічної доброчесності;
- ✓ Спеціальних правил, регламентів, інструментів тощо, які допомагають боротися та запобігати академічній нечесності;
- ✓ Основи організації та проведення спеціальних акцій та кампаній з популяризації академічної доброчесності (інсталяції, виставки, флешмоби, квести тощо).

Уміння:

- ✓ Управляти профілями в соціальних мережах (сторінок, груп, тощо);
- ✓ Взаємодіяти з різними категоріями користувачів (студентів, викладачів, наукових працівників) у межах створення та проведення

спеціальних акцій та кампаній з популяризації академічної доброчесності (інсталяції, виставки, флешмоби, квести тощо);

- ✓ Організувати та проводити спеціальні акції та кампанії з популяризації академічної доброчесності (інсталяції, виставки, флешмоби, квести тощо).

Проведення досліджень з питань академічної доброчесності

Розуміння:

- ✓ Основ та принципів наукової комунікації;
- ✓ Взаємодії учасників освітнього та наукового процесів університету;
- ✓ Актуальних тенденцій розвитку руху академічної доброчесності в Україні та світі;
- ✓ Взаємодії та взаємного впливу всіх складових та учасників наукової та освітньої комунікації у процесі формування та розвитку доброчесного академічного середовища;
- ✓ Значення проведення та поширення результатів досліджень з питань академічної доброчесності.

Знання:

- ✓ Загальних принципів та основ академічної доброчесності;
- ✓ Авторитетних вітчизняних та міжнародних наукових джерел з питань академічної доброчесності;
- ✓ Методології проведення наукових досліджень;
- ✓ Спеціальних програмних засобів та онлайн-платформ для організації та проведення наукових досліджень.

Уміння:

- ✓ Організувати та проводити наукові дослідження із застосуванням сучасних технологій та засобів;
- ✓ Поширювати результати наукових досліджень в академічному середовищі.

ДЖЕРЕЛА

1. Lofstrom E., Furnari M., Shephard K. Who teaches academic integrity and how do they teach it? // Higher Education. 2015. № 69. P. 435 - 448.
2. Manly T. S., Leonard L. N. K., Riemenschneider C. K. Academic integrity in the information age: virtues of respect and responsibility // Journal of Business Ethics. 2015. № 127. С. 579 – 590.
3. Навчання студентів академічній доброчесності у бібліотеці ВНЗ [Електронний ресурс] : методичні поради / автори-укладачі: Л. В. Савенкова, С. О. Чуканова; редколегія: В. С. Пашкова, О. В. Воскобойнікова-Гузєва, Я. Є. Сошинська ; Українська бібліотечна асоціація. – Київ : УБА, 2016. – 39 с. – Метод доступу: https://ula.org.ua/images/uba_document/programs/academ_integrety/Academ_2_12_red3.pdf (дата звернення 13.01.2018)
4. Про освіту: проект Закону Кабінету Міністрів України. Документ не було опубліковано. – Метод доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57141 (дата звернення 13.01.2018)
5. Профіль компетентностей бібліотекарів з наукової комунікації та відкритого доступу [Електронний ресурс] / Паскаль Каларко, Кетлін Ширер, Бірджит Шмідт, Домінік Тейт ; пер. укр. Тетяна Жесткова, Оксана Бруй. – 2016. – Метод доступу: <http://ela.kpi.ua/handle/123456789/17103> (дата звернення 13.01.2018)

ВИРОБНИЧО-ПРАКТИЧНЕ ВИДАННЯ

Оксана Бруй, Людмила Савенкова, Світлана Чуканова

Профіль компетентностей бібліотекарів з академічної доброчесності

Рекомендації

Електронне видання

Відповідальна за випуск Я. Є. Сошинська

Видавець:

ВГО Українська бібліотечна асоціація
04053, м.Київ, вул. Тургенєвська, 83-85

info@ula.org.ua

www.ula.org.ua